

Ez csaknem fantasztikus! Annyian, de annyian zsi bongunk Vásárhely főtcáján, akárha egy kivételes népünnepélyen lennénk. Pedig szombati délidőben járunk: az étkezés, a pihengetés napszakában. Csakhogy a Tornyai Múzeum patinás termeiben épp most nyílik a hagyományos *Őszi Tárlat*. Méghozzá az ötvenedik. Tekintélyes, rendhagyó jubileum. Nincs még egy képzőművészeti bázisunk, amely efféle léleterővel rendelkezne. Így rövidesen átsétálunk az Alföldi Galériába, ahol meg az eddigi földijások reprezentatív seregszemléje vár bennünket. Vagyis ne csak a mennyiségi, a minőségi mutatókat is respektáljuk. Sőt, e centrális eseményeket körbeölelő karakteres rendezvényekről se feledkezzünk meg (pl.: nemzetközi népi építészeti konferencia, népi iparművészeti vásár, gyerekek rajzversenye stb.). Még egy széles körű szakmai tanácskozás is tető alá került, s épp az itteni bemutatók mérlegelésére vállalkozott.

Sajnos nemigen lettünk okosabbak e jóra való disputától. Többször szóba került a legendás Galyasi Miklós, az egykori múzeumigazgató, aki Kurucz D. Istvánnal, Szabó Ivánnal és Almási Gyulával együtt útnak indította az őszi tárlatok láncolatát (1954). Ráadásul e sivár, szocreál periódusban nálunk a vásárhelyiek üde realizmusa jelentette a művészi progressziót. Néha Barcsay Jenő, Kondor Béla is ideküldte műveit. A hetvenes, nyolcvanas esztendőktől azonban jókora pálfordulás történt a fórum megítélésében. Hiába lett nyitott szemléletű, mégis avított, konzervatív bélyeget kapott. Nos, ezt a kényes, aktuális kérdéskört már alig-alig birizgálták az előadók. Bár pont itt lehet a dolgok nyitja. Nem pedig ott, Szabó Iván hogy tudott lovagolni, s micsoda gyönyörű felesége volt szegény Németh Jósának vagy Fejér Csabának.

De hát a művészek fölöttébb szeretik a szépet.

SZUROMI PÁL:

Őszi számvetés

S többé-kevésbé igazuk is van. A földijások, a Tornyai-plakettesek visszatekintő kiállításán ezért juthatunk annyi megkapó, felemelő és izgalmas esztétikai élményhez (ötven művész – száz mű). És most korántsem csak a realista, posztimpresszionista munkák közkeletűbb szépségeire gondolok. Ebben a közegben ugyanis a historikummal, mitikummal ötvöződő expresszív és szürrealis felfogás is tekintélyes súllyal rendelkezik. Úgyhogy: Vásárhely lényegében a természetelvűség és a mérték-tartó modernség sokréttű gyűjtőbázisa. Ahol szemlélatomát a piktúra kiemelt futtatása érvényesül (harminc festő, mellettük tíz-tíz szobrász és grafikus). Egyébként művészenként egy autentikus meg egy újkeletű művet láthatunk, amivel a nagy hatalmú idő szeszélyes impulzusairól is fogalmat alkothatunk. Közben az elemesen súlypontosított, szerves rendezést is nyugodtan méltányolhatjuk (Pogány Gábor munkája). Persze az a legdöntőbb, méltóságos, rendhagyó bemutatón csemegézhetünk. Hisz egészében a művés, tisztos és rangos alkotásoké a vezető szerep.

Tényleg: ezekben a termekben műtörténetünk közeli szelei is megérintenek bennünket. Barcsay sikár, érzéki konstruktivizmusa mindenestre elég társtalannak tűnik. Holott Kohán György robusztus, majd Németh József mitikus festészetében bizonyos folytatása akad e szerkesztő elvű piktúrának. A figuratív jellegű dekoratív, transzcendens láttatásban pedig Földi Péter és Lóránt János művei az igazán befutók. A szobrászati kollekcióban már nemigen adódnak ilyen tetemes szemléleti távolságok. Hiába borzos,

zaklatott Somogyi József *Mednyánszkyja*, ám Szabó Tamás vagy Szmrecsányi Boldizsár kimódoltabb figurában is az expresszív meghökkentés szándéka munkálkodik. A grafikák alakulásrendje pedig az intellektuális, analitikus formatartalmak felé halad. Amilyen rigorózusan műves, telített Rékassy Csaba előadása, olyan könnyed, rafinált Almásy Aladár rajzi fantáziája. S akkor még szóba se hoztam Kárpáti Tamást, Krajcsovics Évát vagy Szalay Ferencet, nem beszélve Végvári Gyula, Szathmáry Gyöngyi, egyben Pásztor Gábor és Muzsnay Ákos érdemes szerepléseiről. Talán ennyiből is kiderül: a vásárhelyi műhely erejét aligha kell misztifikálnunk.

Itt egyszerűen megannyi jó művésszel találkozhatunk.

Lehet, ez némileg szimpla, konzervatív érvelésnek tűnik. Hol maradnak innen ugyanis a jelenlegi évtizedek vívódóan érzékeny eredményei? Mondjuk a konceptuális, minimalista törekvések, netán a főtós, installációs tendenciák. Nos, az efféle jelbeszédnek többé-kevésbé tényleg hiányoznak Vásárhely palattájáról. De ők nem is tekintik magukat a művészi progresszió elharcosainak. Kevesebb is beírják. Miért gondoljuk ellenben nyakra-főre, hogy számottevő, jelentős teljesítmények pusztán csak a legfrissebb irányzatok zászlói alatt jöhetnek létre? Holott merőben más dolog a formai, stílári orientáció, mint a belőle kibomló esztétikai minőség. Azt hiszem, ez az a gyűjtőpont, ahol a mértékadó művészeti fórumok és a vásárhelyiek felfogása radikálisan elszakad egymástól (l.: urbánus-népi feszültség tisztázatlan továbbélé-

Tárlat

se). Mindazonáltal egynehány bágyadtabb realiztikus helybeli alkotó is bejutott a földijások táborába. Közben Tóth Menyhért, Váli Dezső vagy Sulyok Gabriella műveit hiába keressük e tekintélyes élgárdában.

De nézzük, mit láthatunk a jelenlegi *Őszi Tárlaton*! Szokatlanul levegős, üde és eleven térszónák fogadnak bennünket a földszinten. Ez ismét Pogány Gábor ízlését dicséri. Csak egy viharos, fantáziátlan falukép ne lenne annyira kiemelve. Viszont Kovács Tamás Vilmos tüzes, Tornyai-díjas enteriőrjei annál jobban élnek a hófehér főfalon. Intenzív erejük, drámai sugallatuk van. És mintha most egészében is érdekesebb, nívósabb lenne e sereg-szemle. Nincsenek ugyan elementáris, újszerű kirobbanások, ám becses, hatásos művekkel elég szép számban találkozhatunk. Úgy látszik, Pogány személyes kurátori felkéréseinek csak-csak beírják a gyümölcse. Ahogy a legfiatalabb alkotók ügyes felkarolása is frissítő hatású. Más kérdés, hogy ezúttal is a festészeti produkciók dominálnak, nem is szólva a lapos, rutinos munkák szokványos jelenlétéről. De ezek szerencsére nem nyomják agyon az érdemi látínivalókat.

Az állhatatos Váli Dezső talányos műtermei mindenestre még mindig alakulóban, mozgásban leledzenek. Pedig immár a legpuritánabb tónusokat is latba veti. Nem véletlen így, hogy épp Fehér László reduktív, virtuális képeit láthatjuk a szomszédos zónában. Majd Bikácsi Daniella *Homokozója* tűnik fel, amely egyszerre mikroszkopikus és plasztikus természetű. Amiként M. Novák András is a premier plános archaizmus érzéki varázslatait forszírozza. Aztán Kárpáti Tamás, Krajcsovics Éva vagy Tóth Ernő igényes szereplése is figyelmet érdemel. A festő Darázs József pedig egy meghökkentően profán, jelképes objektel gazdagítja a szobrászok kirukkolását. Akik közül leginkább Albert Ildikót és Kutas Tündét érdemes szóba hozni, habár

Borsi Sándor, Szmrecsányi Boldizsár és Tóth Béla is kitesz magáért. A mindentudó Pásztor Gábor viszont egy fanyar, játékos önarckép-litográfiával lep meg bennünket. Mellette azonban Nagy Gábor, Muzsnay Ákos, Sejben Lajos és Sulyok Gabriella látomásai is élvezetesekek.

Újra felvillannak bennem a megnyitőünnepség hullámzóan tolongó, zsi bongó képei. Ez csakugyan „paraszt Párizs” (Ady). Itt kivételes rangja, becsülete van a képzőművészetnek (földj: egymillió, hozzá 16 elismerés). Így e vitális város talán az eddigieknél is gazdagabb, koncepciózusabb őszi tárlatokat érdemelne. Ehhez azonban meg kellene hívni ide a népművészet vonzáskörében dolgozó alkotók színé-javát is (pl.: Halmy Miklós, Schéner Mihály, Kalmárné Horóczy Margit, Bors István stb.). Miként az emberi, természeti fundamentalizmus jegyében munkálkodó művészek egy részének is itt lehetne a helye (pl.: Bukta Imre, Elekes Károly, Bereznay Péter, Zrínyi-falvi Gábor stb.).

Tudjuk: Vásárhely szellemiségében mindig is perdöntő szerepet játszott a gyökeres, humánus elkötelezettség. Ez így sem sérülne, inkább intenzíven gyarapodna. Mert tematikai, gondolati szinten egyféle érdekes szimbiózisba kerülhetnének a lokálisabb és egyetemesebb formatartalmak. Igaz, továbbra is maradna az eklektikus, stílári sokféleség, ami napjainkban voltaképp evidens. De legalább Vásárhely kilépne az egyre jobban összemossódó kollektív tárlatok kissé unalmasabb sorából. Elvégre az egzisztenciális, organikus-humánológikus alapállás mégiscsak egy átfogóbb, egysége-sebb és aktuálisabb valóságfelfogásról szólna. Például arról, hogy jelenlegi civilizációnk azért közel sem a „lehető világok legjobbika”

(Az 50. Vásárhelyi Őszi Tárlatot és a Tornyai-plakettesek kiállítását a Tornyai Múzeumban, illetve az Alföldi Galériában láthatjuk november 23-ig.)